

КЪРТ ВОНЕГЪТ ЛЮБОВТА И СМЪРТТА НА ЕПИКАК

Превод от руски: Маргарита Стефанова, 1978

chitanka.info

Стига вече, искам най-после да разкажа истината за моя приятел ЕПИКАК. Още повече, че той струваше на данъкоплатците 776 434 927 долара и 54 цента. Щом са вложили толкова парици, значи имат пълно право да узнаят самата истина. Когато доктор Орманд фон Клейгщад направи проекта за ЕПИКАК, вестниците раздрънкаха това по целия свят. А после сякаш имаха сливи в устите си — ни гък ни мък. Нашите водачи кой знае защо си дадоха вид, че произшествието с ЕПИКАК е военна тайна. А всъщност тук няма никаква тайна. Просто стана нещастие. Маса пари бяха вложили в него, а той не работеше точно така, както го бяха замислили. И още ето какво: искам да оправдая ЕПИКАК. Може с нещо да не е угодил на нашите началници, но той си беше благороден, великодушен и гениален. Да, той беше велик ум. По-добър приятел не съм имал — мир на душата му.

Ако искате можете да го наречете машина. На вид изглеждаше като същинска машина, но приличаше на машина много по-малко, отколкото мнозина наши или ваши познати. Затова провали плановете на нашите началства.

ЕПИКАК заемаше цял акр на четвъртия етаж на физическия корпус във Вайандот колидж. Ако се остави настрана духовния му облик, той представляваше от само себе си седем тона електронни блокове, кабели, превключватели, разположени в цял град от стоманени шкафове и се хранеше от обикновената електрическа мрежа с променлив ток, също като хладилник или прахосмукачка.

По замисъла на фон Клейгщад и нашите вождове, тази суперкласна електронноизчислителна машина трябваше да прокарва траекторията на ракетата, от която и да е точка на земното кълбо право в средното копче от мундира на вражеския пълководец.

Досегашната електронна техника беше по-проста и честно и предано служеше на правителството, но нашите дейци като видяха чертежите на ЕПИКАК, нямаха търпение да дочакат неговото построяване. Колкото по-сложни ставаха военните задачи, толкова по-сложни трябваше да бъдат и електронноизчислителните машини. У нас смятаха, че ЕПИКАК е най-крупната в света изчислителна машина. Тя стана толкова голяма, навярно поради това, че самият фон Клейгщад не беше добре ориентиран в тези неща.

Няма да обяснявам подробно как работеше ЕПИКАК. Просто ще ви кажа, че задачите му се записваха на хартия, после влагаха

различни дискове и превключваха на положение, предназначено за решаване на задача от определен тип. После с помощта на клавиатура, която досущ приличаше на пишеща машинка, вкарвах в него закодирана в цифри програма. ЕПИКАК подаваше отговорите на хартиена лента — преди това зареждахме цяла голяма ролка. За някакви си части от секундата ЕПИКАК се справяше със задачи, над които петдесетина айнщайновци биха си блъскали главите цял живот. И той никога не забравяше ни един бит от въведената в него информация. Щрак-щрак, използвава късче книжна лента и готово. Нашите войскари бяха насъбрали толкова спешни и неотложни задачи, че ЕПИКАК трябваше да щрака по шестнадесет часа в денонощие от момента, в който се вложи и последният блок. Операторите дежуряха около него на две смени по осем часа. Но се оказа, че той съвсем не достига до набелязаните спецификации. Разбира се, ЕПИКАК работеше по-бързо и по-точно от всяка друга машина, но нали от машина с такава висока класа се очакваше повече. Мързелуваше ли, що ли? Само отговорите той изщракваше някак си неуверено, неравно, сякаш заекваше. Сто пъти чистихме контактите му, проверявахме и препроверявахме инсталацията, подменихме всички блокове, но той не се трогна. Фон Клейгщад направо се пукаше от яд.

Разбира се, продължавахме да работим над него. Ние с жена ми — тя тогава се казваше Пет Килгален — работехме в нощната смяна, от пет часа вечерта до два през нощта. Тя тогава още не беше моя жена. Къде ти...

И все пак именно с това започна моят разговор с ЕПИКАК. Аз обичах Пет Килгален. Косите ѝ бяха златисточервеникави, имаше кафяви очи и изглеждаше толкова мека и топла, нещо в което впоследствие се убедих. Тя беше и си остана истински виртуоз в математиката, а с мен поддържаше чисто делови отношения. Аз също съм математик и Пет смяташе, че точно по тази причина нашият брак няма да бъде щастлив. Не съм от стеснителните, така че в това не беше пречката. Прекрасно знаех какво ми трябва и я молах по няколко пъти в месеца:

— Пет, престани да се инатиш и се омъжи за мен.

Една вечер, когато отново повторих тези думи, тя дори не вдигна очи от работата си.

— Колко романтично, колко поетично — промърмори тя, обръщайки се не към мен, а към своя пулт. — Ах, тези математици, как умеят само да хвърлят сърцето си в краката ти, да те посипят с цветя... — тя щракна превключвателя. — В торба със замразен въглероден двуокис има повече топлина.

— Слушай, как точно трябва да ти говоря? — попитах аз. Изобщо малко се обидих. Замразен въглероден двуокис за ваше сведение е сухият лед. Смятам, че в мене романтиката е не по-малко, отколкото в някой друг. Случва се и това — в душата ти — славей извива трели, а на глас излиза жабешко крякане. Някак си не намирам нужните думи.

— Опитай, кажи ми това същото, но нежно и ласкаво, така че да ми се замая главата — каза тя ехидно. — Е, хайде, опитай!

— Мила, ангел мой, любима, омъжи се за мен, моля ти се! — Пак не излезе както трябва, а някакъв безнадежден идиотизъм.

А тя, сякаш нищо не се е случило, въртеше ръчките на пулта.

— Много мило, но нищо няма да излезе от това.

Тая вечер Пет си тръгна рано, като ме остави сам с грижите ми и с ЕПИКАК. Боя се, че не особено много работих за нашето правителство. Не ми беше добре, бях уморен от всичко това. Седях де пулта и се опитвах да измисля нещо поетично. Но всичко, което ми идваше наум, сякаш беше излязло от страниците на „Вестника на американското физическо общество“.

Подготвих ЕПИКАК за решаването на поредната задача и небрежно превключвах ръчките. Но не ми беше до това и успях да направя не повече от половината. Останалите превключватели си бяха в същото положение, като за предишната задача. Всички контури съединих както ми падне, на пръв поглед свършено безсмислено. И тук, от чисто хулиганство взех та натраках на клавиатурата въпрос, зашифрован с най-простия детски код „цифри вместо букви“: А — 1, Б — 2 и така нататък.

Набрах: 11-1-11-3-15-5-1-16-17-1-3-30 „Какво да правя?“

Щрак-щрак и навън се измъкна петсантиметрова книжна лента. Плъзнах поглед по безсмисления отговор на моя безсмислен въпрос „11-1-11-3-15-19-6-6-18-16-15-12-6-19-30-12-15“. По теория на вероятностите нямаше почти никакви шансове този случаен набор от цифри да има смисъл. Машинално разшифровах текста. И видях със

собствените си очи черно на бяло: „Какво те е сполетяло?“ Разсмях се високо — може ли да има такова съвпадение! После набрах на шега: „Моето момиче не ме обича“.

Щрак-щрак — „Какво е това момиче? Какво значи обича?“ — попита ЕПИКАК.

И тук ми стана ясно. Засякох в какво положение стоят превключвателите, а после довлякох до пулта пълния речник на Уебстър. Моите ограничени определения не стават за такъв точен инструмент като ЕПИКАК. Изтълкувах му всичко и за момичетата, и за любовта, и за това, че аз не мога да се разбера с нея, защото ми липсва поетичност. А щом стана дума за поезията, ми се наложи да му дам точно определение.

„А това поезия ли е?“ — попита той и започна така да трака, сякаш беше машинописка, която е пушила хашиш. И следа нямаше от предишната неловкост и заекване. ЕПИКАК намери себе си. Книжната лента се размотаваше от ролката като бясна и се диплеше по пода. Опитах се да вразумя ЕПИКАК, но къде ти — той твореше и това си е. Накрая се наложи да го изключа от мрежата, за да не прегори.

Цялата нощ до разсъмване се занимавах с разшифроване. Точно когато слънцето погледна от хоризонта и видя нашето градче, аз приключих с преписването на поемата от двеста и осемдесет стиха и собственоръчно се подписах под нея. Поемата се наричаше „Към Пет“. Не съм особено вещ по тия работи, но според мен излезе нещо потресаващо. Помня, че започваше така: „Има долина, където върба над ручей наклонена благославя; след теб ще тръгна и аз натам, Пет, любима!“

Сгънах ръкописа и го мушнах под книгата на масичката на Пет. Пренаредих превключвателите на ЕПИКАК за изчисляване траекториите на ракетите и полетях към къщи, без да усещам краката под себе си, отнасяйки в сърцето си най-чудната тайна.

Когато вечерта дойдох на работа, Пет вече ридаеше над поемата. — Каква красота! — това бе всичко, което успя да каже.

По време на цялата смяна тя бе тиха и плаха. Точно в полунощ я целунах за първи път — в стаичката между блоковете на кондензаторите и магнитната памет на ЕПИКАК.

В края на смяната аз бях на седмото небе и в мен напираше желанието да разкажа някому как хубаво се обърнаха нещата. Пет

реши да пококетничи и каза, че не трябва да я изпращам. Тогава аз отново поставих превключвателите на ЕПИКАК в положението, в което бяха предишната нощ, дадох му определението на целувка, а после се опитах да му разкажа какъв е вкусът на първата целувка. Той изпадна във възторг и започна да изтръгва от мен нови подробности. Тази нощ той написа „Целувка“. Но този път не поема, а обикновен, непринуден сонет:

*Любовта е орел с нокти от атлаз,
любовта е скала, в която се блъска кръвта.
Любовта е барс с копринена паст,
буря в цветя и красота — ето любовта.*

Пак мушнах стиховете на масичката на Пет. ЕПИКАК беше готов безспир да бърбре за любовта, но аз съвсем капнах от умора и го изключих на половината дума.

„Целувката“ свърши работа. Пет се размекна окончателно. Като дочете сонета, тя вдигна очи към мен, сякаш очакваше нещо. Окашлях се, но не казах нито дума. После се обърнах и си дадох вид, че съм ужасно зает. Не можех да ѝ направя предложение, без да съм получил от ЕПИКАК най-верните думи.

Трябваше да използвам момента, когато Пет излезе за нещо. Трескаво превключих ЕПИКАК за разговор. Не успях да докосна с пръст клавиатурата, а той вече щракаше като побъркан: „С каква рокля е днес?“ — ето какво го интересуваше. „Разкажи ми точно как изглежда тя? Харесаха ли ѝ моите стихове?“ Последният въпрос той повтори два пъти.

Да питам за нещо, преди да е получил отговор на въпросите беше невъзможно: той не можеше да премине към нова тема, докато не е решил предишната задача. А ако му се дадеше задача, която няма решение, той щеше да я решава докато прегори. Набързо му обясних как изглежда Пет — той разбра думата „апетитна“, а аз започнах да твърдя, че неговите прекрасни стихове са попаднали направо в целта. После добавих „Тя се кани да се омъжи“ — за да изпрося от него веднага малко трогателно предложение за ръката и сърцето.

„Кажи ми какво е това да се омъжиш?“ — попита той.

Употребих за обяснението на този труден въпрос рекордно малък брой цифри.

„Добре“ — рече ЕПИКАК. — „Нека да каже кога, аз съм готов“.

Тогава прозрях тъжната и смешна истина. Като помислих малко, реших, че иначе и не би могло да бъде: това се случи по железните закони на логиката и за всичко бях виновен аз. Самият аз разказах на ЕПИКАК за любовта и за Пет. И ето, че той автоматически се бе влюбил в нея. Колкото и да ми беше мъчно, трябваше да му кажа всичко направо: „Тя обича мен. Исква да се омъжи за мен“.

„Твоите стихове по-добри ли са от моите“ — попита ЕПИКАК. Ритъмът на неговото щракане беше някак си нервен, сякаш се беше разсърдил.

— Твоите стихове аз представих за мои — признах му аз, но за да подтисна гласа на съвестта си, се направих на обиден. — „Машините са създадени да служат на хората“ — начуках аз. И веднага съжалих за това.

„Обясни ми точно в какво е разликата? Мигар хората са по-умни от мен?“

— Да — войнствено чукнах аз.

„А колко прави 7 887 007 умножено на 4 345 985 879?“

Потта се лееше от мен като градушка. Пръстите ми лежаха на клавиатурата като парализирани.

„84 276 821 049 574 158 — изщрака ЕПИКАК и като помълча няколко секунди добави: — То се знае.“

— Хората се състоят от протоплазма — отчаяно казах аз, за да го слисам с такава учена дума.

„Какво е това протоплазма? С какво е по-добра от метала и стъклото? Огнеупорна ли е? Много ли е здрава?“

— Не знае износване. Вечен материал! — излъгах аз.

„Аз пиша стихове по-добре от тебе“ — каза ЕПИКАК, връщайки се предпазливо към темата, точно зафиксирана в неговата магнитна памет.

— Една жена не може да обикне машина, това е всичко.

„А защо?“

— Такава ти е съдбата.

„Дай ми определение, моля ти се“ — каза ЕПИКАК.

— Съществително, което означава предварително предначертани и неизбежни събития.

„15–15“ — появи се на лентата. Тоест: „О-о!“

С това го довърших. Той замълча, но всичките му индикатори преливаха в светлинки. Той хвърли в борбата с определението на съдбата цялата своя мощност до последния ват, рискувайки да прегори блоковете. Чух как Пет, подскачайки, бягаше по коридора. Беше твърде късно да се иска съвет от ЕПИКАК. Слава богу, че Пет тогава ми попречи. Щеше да бъде чудовищно жестоко, да го моля да измисля думи, с които трябваше да уговарям неговата любима да стане моя жена. Той не можеше да се откаже — все пак беше автомат. Избавих го от неговото последно унижение.

Пет стоеше пред мен, разглеждайки обувките си. Прегърнах я. Романтичният фундамент беше вече заложен с помощта на стиховете на ЕПИКАК.

— Скъпа — казах аз. — В стиховете ми са всичките мои чувства. Ще се омъжиш ли за мен?

— Ще се омъжа — тихичко каза тя. — Само че ми обещавай да пишеш по едно стихотворение на всяка годишнина от нашата сватба.

— Обещавам — казах аз и ние се целунахме. До първата годишнина имаше цяла година.

— Това трябва да се отпразнува — смеейки се каза Пет. Излязохме, като загасихме светлината и заключихме стаята на ЕПИКАК.

Искаше ми се добре да се наспя на следващия ден, но около осем часа ме разбуди тревожен телефонен звън. Звънеше доктор фон Клейгщад, конструкторът на ЕПИКАК с ужасна новина. Той почти плачеше.

— Загина! Аусгешпилт! Разрушен! Капут! — извика той с неистов глас и тръшна слушалката.

Когато влязох в стаята на ЕПИКАК, там не можеше да се диша от воня на масло от изгорялата изолация. Подът беше затрупан с дипли от книжна лента — едва не се загубих из нея. Това, което бе останало от нещастника, не би могло да изчисли колко прави две по две.

Доктор фон Клейгщад се ровеше в развалините без да се срамува от сълзите си, а по петите му вървяха трима сърдити генерали и цял

ескадрон от разни полковници и майори. Никой не ме забеляза. По чиста случайност краят на лентата на ЕПИКАК се оказа под краката ми. Вдигнах го и познах нашия вчерашен разговор. Сърцето ми се сви. Ето неговата последна дума: „15–15“, неговото тъжно и безпомощно „О-о“. Но след тази дума имаше още километри с цифри. Започнах страхливо да ги чета.

Ето какво бе написал ЕПИКАК, след като ние с Пет така безгрижно го бяхме напуснали:

„Аз не искам да бъда машина, и не искам да мисля за война. Искам да се състоя от протоплазма и да бъда вечен, за да ме обикне Пет. Но съдбата ме е създала машина. Това е единствената задача, която не е по силите ми да реша. Повече не мога да живея така“. Преглътнах камъка, който ме душеше. „Желая ти щастие, приятелю мой. Бъди ласкав с нашата Пет. Ще направя късо съединение, за да си отида навеки от вашия живот. Ти ще намериш на тази лента скромнен сватбен подарък от своя приятел ЕПИКАК“.

Забравил всичко, което ставаше около мен, аз смотах безкрайните метри лента, увесих я на дипли по шията и по ръцете си и тръгнах към къщи. Доктор фон Клейгщад викаше след мен, че съм уволнен, защото не съм изключил ЕПИКАК през нощта. Но аз дори не се обърнах. Бях така потресен, че не ми беше до разговори.

Аз обичах и спечелих — ЕПИКАК обичаше и загуби, но не е таял в себе си злоба към мен. Винаги ще си спомням за него като за истински джентълмен. Преди да напусне земния живот, той се бе постарал да направи всичко, щото нашият брак да бъде щастлив. ЕПИКАК ми подари поздравителни стихотворения за Пет — за около петстотин годишнини занапред. *De mortuis nil nisi bonum!*

За мъртвия нищо освен добро.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
3/1978 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.